Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

L. S. RAVN

Tyskuddannede lærere ved danske kommunale skoler i Sønderjylland

---

1920–63

TILLÆG: PERSONREGISTER OG OVERSIGTSTABELLER

Min bedste tak til institutioner og enkeltpersoner, der så beredvilligt har ydet mig hjælp ved udarbejdelsen af personregistret.

En særlig tak bringer jeg skoledirektionerne og skolerådene for Haderslev, Tønder, Aabenraa og Sønderborg amter for økonomisk støtte ved udgivelsen.

Haderslev, i december 1963.

L. S. Ravn

En periode i den danske skoles historie i de sønderjyske landsdele er ved at være slut. Af de ca. 270 tyskuddannede lærere, der ved genforeningen blev i landsdelen, er kun få tilbage. Det fællesvirke, der for over 40 år siden i en historisk bevæget tid blev indledt mellem lærerne, der kom nordfra og dem, der hørte hjemme i landsdelen, er uigenkaldeligt ved at ebbe ud. Formålet med denne redegørelse er at bevare for fremtiden nogle oplysninger – herunder et personregister – fra den tid, da tyskuddannede lærere sammen med deres danskuddannede kaldsfæller stod over for den opgave at skulle opbygge den danske skole i Sønderjylland – herunder de kommunale tysksprogede afdelinger.

De politiske begivenheder i årene efter 1933 medførte imidlertid, at de tyske afdelinger ved de kommunale skoler på landet lidt efter lidt blev afløst af tyske privatskoler, og lærerne ved disse skoler udgår af denne oversigt. Da den nazistiske, agressive partiledelse før og under den tyske besættelse hejste nye signaler og også på skolens område krævede ensretning, blev adskillige lærere og lærerinder ved de tyske afdelinger i byerne mere eller mindre frivilligt trukket ind i partimaskinen og følte sig efterhånden i den grad forpligtet over for nazismen og dens mænd, så de fulgte parolen blindt til nazismens militære, politiske og moralske sammenbrud i 1945. De udgik af fortegnelsen over lærerne ved kommunens skoler, men nogle af dem blev flere år senere i et mildere klima ansat ved de nyoprettede tyske privatskoler. Dermed falder de uden for vort emne, der udelukkende beskæftiger sig med tyskuddannede lærere i den danske skoles tjeneste.

Dette emne må formentlig være af en vis historisk interesse så meget mere, som det i dag erkendes, at vi i høj grad savner fyldestgørende oplysninger om Nordslesvigs danskuddannede lærere efter 1864 og deres senere virke. Man mener at kunne fastslå, at de fleste var landsdelens egne sønner med kongerigsk uddannelse, flest fra Bernstorfsminde, Skårup og Jelling seminarium, forholdsvis få fra Tønder, der først i 1858 var genrejst som dansk seminarium. I 1867 stilledes lærerne, også landsbylærerne, der indtil da havde kunnet fortsætte temmelig uforstyrret, over for kravet om edsaflæggelse til den preussiske konge, og de allerfleste bøjede sig for dette krav for at kunne blive i deres hjemstavn. Hvor mange der nægtede, ved man ikke; tallene på nejsigerne svinger mellem 50 og 100. Fra 1864 til 1884 havde Tønder seminarium en afdeling A med tysk undervisningssprog og en afdeling B med dansk undervisningssprog i en række fag, og dimittenderne fra sidstnævnte afdeling har givetvis kun haft yderst ringe kendskab til det tyske sprog ved optagelsen på seminariet. Efter endt uddannelse har deres færdighed i brugen af sproget for ikke at tale om deres kendskab og tilknytning til tysk åndsliv været beskeden. Da

derfor den nordslesvigske skole ved instruks af 9. marts 1878 blev gjort tvesproget, og 10 år senere ved instruks af 1888 tysk blev gjort til undervisningssprog i alle timer med undtagelse af 4 ugentlige religionstimer, magtede en del af disse lærere kun dårligt opgaven, og selv om de supplerede deres manglende sprogfærdighed ved hjælp af korte kursus sydpå, har resultatet sikkert ikke været overbevisende. Endnu ved den første verdenskrigs udbrud i 1914 sad en del af disse lærere, navnlig gamle degne i rent dansktalende egne, i deres embede, en kendsgerning, hvis betydning man næppe har vurderet tilstrækkelig højt.

I øvrigt var de lærerkræfter, der forefandtes i overgangstiden fra efteråret 1918 til genforeningen selvfølgelig alle tyskuddannede; men om noget enhedspræg var der ikke tale. De preussiske skolemyndigheder havde »beauftragt« adskillige unge lærere, der intet kendskab havde til det danske sprog eller til de særlige forhold i grænseegnene, med et embede i Nordslesvig. At de efter sammenbruddet i 1918 hurtigt forlod landsdelen er indlysende, og for de lærere, der før eller under krigen havde udvist danskfjendtlig holdning, var der heller intet valg. Andre følte det tunge i at skulle forlade hjemstavnen, som de ofte ved blodets bånd var stærkt knyttet til, men de mente, det måtte være deres »verdammte Pflicht und Schuldigkeit« at tage sydpå og dele kår med det folk, som de ikke ville svigte. Der var dygtige og gode kolleger deriblandt, som vi ikke skiltes fra uden vemod. Enkelte har efter mange års forløb indrømmet, at dette valg kom dem dyrt at stå: to gange inflation med afsavn og nød, 12 år under nazivælde, hvor netop lærerne var udsat for et pres, vi heroppe ikke gør os nogen rigtig forestilling om, og det tungeste af alt, adskillige måtte give deres sønners liv for en forbryderisk »Führer« og hans skrupelløse nazister, der efterlod et Tyskland i ruiner. Der er grund til for alle, der valgte at blive, at mindes, hvor høj en pris skæbnen lod vore kammerater dernede betale. Adskillige af dem meldte sig efter Tysklands kapitulation i 1945 efter den lange og skæbnetunge vej til tjeneste ved de danske skoler i Sydslesvig.

Men tilbage til Nordslesvig. Flertallet af lærerne var hjemmehørende i landsdelen, og mange navnlig af de ældre var dansksindede, og for dem var valget let. Men der var også lærere, der nok havde dansk modersmål og som var vokset op i et danskpræget miljø, men som stillet over for den ny situation nationalt var tvivlrådige og uafklarede, således som det kendes i et grænseland, når historiens hjul går hen over landet. Krigen og hvad dermed fulgte havde ikke knyttet dem nærmere til Tyskland — tværtimod, og efter kejserens flugt følte de sig løst fra alle forpligtelser. Alligevel kunne der blive tale om alvorlig overvejelse og selvransagelse for at finde sit ståsted, og kun den, der har været part i sagen, forstår fuldtud, hvad det vil sige at finde sig selv, at komme til klarhed over, at her har jeg hjemme, her har jeg rod, herfra min verden går. Først da kunne han eller hun med glæde og fortrøstning, vel også med nogen ængstelse for, om man nu også kunne gøre fyldest under de ny forhold, sige ja til Danmark, sige ja til den krævende og samtidig så løfterige opgave, der lå forude. Efter alt, hvad der foreligger, kan der ikke herske mindste tvivl om, at langt de fleste aldrig har fortrudt, at de valgte, som de gjor-

de. Fra første færd har de sat deres evner og energi ind på hurtigst muligt at råde bod på de mangler, de givetvis måtte føle i visse fag, navnlig i dansk og historie. De seminarieelever, der havde deltaget i de to ugentlige dansktimer på seminariet, fik på deres eksamensbevis følgende påtegning: »Befähigt zum Unterrichten im Dänischen«. Denne udtalelse var direkte misvisende i betragtning af, at ingen undervisning i dansk var tilladt, hverken indenfor eller udenfor skolen. Meningen var simpelthen, at vedkommende var kvalificeret til at undervise i religion på det danske sprog. Det var nemlig, hvad der var brug for i ikke få nordslesvigske landsbyskoler. (I 1896 opgav regeringen i Slesvig antallet af klasser med dansk religionsundervisning i Nordslesvig til 349, og selv om det var lavere i 1914, var der stadig et ret stort behov.) Men med hensyn til spørgsmålet om kvalifikation var situationen i 1918 unægtelig en ganske anden end den, eksamensbeviset sigtede på. De tyskuddannede lærere havde i deres uddannelse en solid metodisk ballast, og det rent faglige ville de ret hurtigt kunne tilegne sig, dels på kursus, dels gennem selvstudium, men det gjaldt for dem især om at blive fortrolige med den danske skoles rytme, klima og åndsindhold, og det sker nu engang ikke i en håndevending. For enkelte lykkedes det aldrig helt.

Der lød i første omgang enkelte røster, der krævede, at »nu skulle bøtten vendes«, nu måtte de tyskuddannede lærere, der så vist havde gjort fortræd nok, forsvinde ud af landsdelen. Det må dog straks tilføjes, at dissse røster kraftigt blev dæmpet ned og på intet tidspunkt blev retningsgivende for de ansvarlige under spørgsmålets behandling.

Hvordan var nu den tyskuddannede lærers tjenstlige stilling i overgangstiden?

Den preussiske skole var statens, og læreren var statens tjenestemand og måtte som sådan stå til ansvar over for sine foresatte: lokalinspektøren, kredsskoleinspektøren og regeringen i Slesvig. Alt vedrørende skolen skulle godkendes på højeste sted. Som ufravigelig regel og rettesnor gjaldt »Allgemeine Bestimmungen«, udgivet af selve det preussiske undervisningsministerium i Berlin. Det betød ensartethed, orden og klare linier med ansvaret tydeligt placeret. For forældrenes vedkommende var der egentlig hverken tale om rettigheder eller pligter, og lærerne havde kun ringe mulighed for personlig udfoldelse. Der fandtes ganske vist inden for hvert skoledistrikt et skoleforstanderskab, men de mænd, der sad der, skulle nærmest tage vare på det ydre apparat, bevilge penge til vedligeholdelse af skolen og lærerens lejlighed, til brændsel og rengøring og til anskaffelse af skolemateriel m. m. Med Nordslesvigs overgang til dansk styre brød selvsagt også en ny tid frem for skolen og dens lærere, og mange problemer skulle nu finde deres løsning.

Allerede den 16. november 1918, kun 5 dage efter våbenstilstanden, blev der af vælgerforeningen ved det historiske møde i Aabenraa nedsat et udvalg til udarbejdelse af retningslinier for den sønderjyske folkeskoles overgang fra tysk til dansk lovgivning. Til dette udvalg valgtes formanden for den sønderjyske skoleforening, gdr. H. Jefsen Christensen, Høgsbro, redaktør A. Lebeck, Haderslev, gdr. Johan Andresen, Ullerup, grd. Falle Lildholdt, Løjt Kirkeby og grd. Hans Tychsen, Frøslev,

sammen med fire sønderjyske lærere: Andresen, Broager, Clausen, Aastrup, overlærer Eskildsen, Tønder, og overlærer Hansen, Flensborg. Når disse lærere aldrig kom til at deltage i udvalgets arbejde, skyldtes det bl. a., at man ikke mente, de som tyske embedsmænd kunne være med til at forberede en lovgivning, der skulle gælde under dansk overhøjhed. I de nævnte læreres sted indtrådte grd. Hans Lorenzen, Ballum, og redaktør, senere amtsskolekonsulent Nicolai Svendsen, Haderslev. der begge som tidligere lærere var i besiddelse af både sagkundskab og erfaring på skolens område. Syvmandsudvalget udarbejdede i nært samarbejde med højskoleforstander senere undervisningsminister Jacob Appel den betænkning, der dannede grundlag for den første danske skolelov, der blev underskrevet af kongen den 30. juni 1920, og som på afgørende punkter afveg fra den i det øvrige land gældende folkeskolelov. Den blev betegnet som en »midlertidig ordning«, kom imidlertid med få ændringer til at gælde i 30 år, et bevis for, at den var langt mere fremskridtsvenlig og fremsynet, end man på forhånd havde regnet med. Med hensyn til de for tiden fungerende lærere foreslog udvalget følgende: Lærere og lærerinder, der er udgået fra seminarier i Sønderjylland, og som er i stand til at yde den påkrævede undervisning i dansk, har samme adgang til lærerembeder som de ovenfor nævnte lærere og lærerinder (der henvistes til kvalificerede danskuddannede). Denne bestemmelse kunne navnlig de ældre sønderjyske lærere vanskeligt godtage, og det udvalg, der med lærer Clausen, Dybbøl, som formand var nedsat for at varetage deres interesser, kæmpede både energisk og udholdende for en ændring af bestemmelsen — dog forgæves.

I virkeligheden fastslog den, at alle embeder ville være at opslå ledige og måtte søges, uanset om den pågældende ansøger hidtil havde virket i landsdelen eller ej.

For i dag at forstå baggrunden for lærernes modstand må man for det første tage de meget urolige og forvirrede forhold i betragtning, der på alle områder prægede hele 1919 og for det andet gøre sig klart, at det for mange drejede sig om et spørgsmål, der talte umiddelbart til den enkeltes æresfølelse. Skulle en ældre lærer, der måske i en menneskealder havde gjort et dygtigt, pligtopfyldende arbejde i sin skole, som ejede børnenes hengivenhed og forældrenes tillid, der som »degn« havde levet med i sognebørnenes liv og skæbne i lyse og tunge dage på en måde, som det næppe kendes i dag, en mand, om hvis sindelag der ikke havde hersket tvivl, skulle han sættes på porten — med 3 måneders opsigelse for embedsboligens vedkommende — det føltes ydmygende, just nu. Det er let nok at indvende, at så tungt behøvede man da ikke at tage på tingene, der ville for mange læreres vedkommende kun blive tale om en formsag. Hvem kunne på dette tidspunkt vide noget sikkert herom; bl. a. anede ingen, at der ville gå et helt år, før spørgsmålet blev aktuelt og dermed fik en helt anden baggrund. Hertil kom, at hovedargumentet for kravet om opslag af alle embederne var det ofte gentagne: Befolkningen skal stilles helt frit ved valget af lærerne. Udmærket, men bagved lurede så det spørgsmål, som af gode grunde ikke kunne rejses offentlig af lærerne, nemlig det meget nærliggende: Skal befolkningen da ikke stilles frit ved valget af præsterne? Hvorfor gælder

der for deres vedkommende andre, mere lempelige bestemmelser? Spørgsmålet er aldrig blevet fyldestgørende besvaret. Endelig fastholdt ministeriet kravet om, at af ansættelse i de sønderjyske landsdele skulle ske ved konstitution, et krav, som ministeriet først i elvte time så sent som den 2. august 1920 frafaldt med den højst ejendommelige undtagelse, at det blev opretholdt for amtsskolekonsulenternes vedkommende. Selvfølgelig findes der en forklaring herfor, men den sønderjyske lærerstand har fra første færd af stået uforstående overfor, at disse mænd, der vitterligt gjorde et dygtigt og betydningsfuldt arbejde hernede, årene igennem var henvist til at arbejde under i hvert fald økonomisk så usikre vilkår.

Lærerudvalget havde i sommeren 1919 til ministeriet fremsendt ønsker med henblik på den kommende nyordning, og en deputation på 11 sønderjyske lærere fik den 23. juli 1919 foretræde for det sønderjyske ministerium. Angående de for tiden i landsdelen fungerende lærere udtalte lærerne som deres opfattelse, at enhver evnerig lærer, som befolkningen ønskede at beholde, og som kunne forudsættes at ville opføre sig loyalt, skulle forblive i sin stilling uden at stille sig til valg sammen med andre. Det fremgik imidlertid ikke klart af udtalelsen, hvorledes man tænkte sig, at befolkningen skulle tilkendegive et sådant ønske. Det er let at se, at her var henvendelsens svage led, og det forekommer mærkeligt, at lærernes stilling til dette ret afgørende spørgsmål ikke senere er blevet uddybet nærmere, så meget mere som lærerne principielt var indstillet på, at skolekommissionen som foreslået i lovforslaget var det forum, der skulle træffe afgørelsen om, hvorvidt tillidsforholdet var i orden.

Imidlertid optog et andet spørgsmål stærkt sindene i lærerkredse. I de sønderjyske læreres henvendelse til ministeriet fra sommeren 1919 udtaltes ønsket om et 1—3 måneders kursus i dansk ved lærerhøjskolen i København, og da der ret hurtigt forelå tilsagn om et sådant, søgte i første omgang 142 lærere om at deltage, nemlig 58 fra Haderslev amt, 20 fra Aabenraa, 49 fra Sønderborg og 15 fra Tønder amt. Ansøgningerne blev behandlet på et møde i Haderslev den 5. september 1919 af det sønderjyske skoleudvalg og et lærerudvalg på 5 medlemmer, nemlig J. Dirks, H. P. Brodersen og A. Gjedde, Haderslev, Møller, Rødding og Clausen, Dybbøl, og det vedtoges at imødekomme 82 af disse ansøgere. Kursus skulle begynde ti dage senere, og ved en personlig henvendelse til regeringen i Slesvig lykkedes det at få en foreløbig ordning i stand, så alle kunne give møde den 15. september. Den smukke åbningshøjtidelighed i lærerhøjskolens festssal indledtes med sangen »Moders navn er en himmelsk lyd«, hvorefter lærerhøjskolens forstander, professor H. Olrik bød kursisterne velkommen og udtrykte håbet om, at ordet af en anerkendt sønderjysk fører »Vi bygger« måtte blive virkeliggjort i dagens gerning. Undervisningsminister Kejser-Nielsen glædede sig over, at sønderjyske lærere nu selv tog fat på det store arbejde, der ventede dem. Kontorchef Hammerich bragte en hilsen fra det sønderjyske ministerium og Clausen, Dybbøl, takkede for den gode modtagelse. »Vi sætter os nu lyttende og lærvillige ved det danske folks fødder i ærbødighed for alt det, der er dansk, og vi vil vise vor taknemlighed ved at

bringe det, vi lærer, videre til mange.« Dette kursusophold i København med talrige besøg i private lærerhjem, på skoler og hos forskellige institutioner blev for deltagerne en uforglemmelig oplevelse og en mægtig spore til at arbejde videre med at dygtiggøre sig til den gerning, de skulle gå ind til. Omkring 1. november indløb meddelelse fra regeringen i Slesvig om, at kultusminister Hänisch havde begrænset den af regeringen i Slesvig bevilgede orlov til at gælde en måned, og at kursisternee derfor »i egen interesse« ville gøre klogt i at vende tilbage til deres embede. Under hensyn til, at spørgsmålet om tidspunktet for landsdelens genforening stadig stod hen i det uvisse, og efter at have rådført sig med det sønderjyske ministerium, vendte flertallet af kursisterne tilbage til Sønderjylland. Holdet genoptog det afbrudte 3 måneders kursus i København i februar 1920 og vendte tilbage omkring påske. I de følgende år blev der ved lærerhøjskolen afholdt adskillige kursus for tyskuddannede lærere, nogle særligt beregnet for lærerne ved de tyske afdelinger i byerne. Endelig deltog 96 sønderjyske lærere og lærerinder i et kursus på Silkeborg seminarium i dagene fra 6. til 19. august 1921. Det blev fortrinligt ledet af seminarieforstander Vinther og blandt lærerne kan nævnes amtsskolekonsulent Ludvig Mortensen, seminarielærerne Ludvig Jensen, Rasmussen, Knudsen og Emborg samt kgl. skuespiller Jerndorff.

På dette tidspunkt var allerede en omfattende møde- og kursusvirksomhed i gang, foranlediget og ledet af amtsskolekonsulenterne, senere oftest i samarbejde med lærerkredsenes formænd. Som typisk skal omtales det første instruktionskursus i Haderslev i dagene 28. november til 4. december 1920, da 150 lærere og lærerinder fra Haderslev amt hver eftermiddag samledes i realskolens festsal. Blandt instruktørerne nævnes provst Nissen, overlærer fru Tørsleff, seminarielærer Brae-Hansen, rektor dr. Karl Mortensen, cand. theol. H. Larsen, København, skoleinspektør J. Jørgensen, København og viceinspektør Brodersen, Haderslev. Den sidste aften afsluttedes kursus på festlig vis med en sammenkomst på »Harmonien«, hvor tale og sang skabte den særlige stemning, der kendetegnede de første fællesmøder. På lignende måde samledes lærerne i de andre amter til instruktionsmøder, kredsmøder og amtsmøder, der ved siden af faglig vejledning i høj grad tjente til at ryste de to hold lærere sammen gennem personlige kontakter og hyggeligt samvær.

Den 10. januar 1920 lod de allierede endelig Versaillestraktaten træde i kraft, og samme dag overtog Den internationale Kommission med den engelske gesandt i København Sir Charles Marling som formand styret i de to afstemningszoner. For skolens vedkommende medførte det ingen nævneværdige ændringer, da kommissionen overdrog de for skoleadministrationen nødvendige beføjelser til de provisoriske landråder. Mange håbede på en tålelig ordning af spørgsmålet om lønudbetaling, der efterhånden, som den tyske mark mistede sin købekraft, var håbløs på en måde, man i dag vanskeligt gør sig nogen forestilling om. Hvordan lærerne – både de, der illegalt eller legalt var kommet nordfra og de hjemmehørende egentlig klarede sig igennem – tilmed i et land, der var udpint og ribbet for varer

af enhver art – er nærmest en gåde. Situationen blev bl. a. drøftet på et møde den 30. april 1920 i Tønder, hvor landråden grev Schack, højskoleforstander Appel, gdr. H. Jefsen Christensen og redaktør Nicolai Svendsen var til stede. Man var klar over, at den tyske lærerløn var absolut utilstrækkelig og anbefalede en frivillig overenskomst mellem de enkelte kommuner og deres lærere, idet man henstillede til kommunerne ikke at vise sig for karrige. Forholdene blev først tålelige, da den danske kronemønt den 20. maj afløste den næsten værdiløse tyske mark, men stadig var alt for meget overladt til de stedlige myndigheders skøn og vilkårlighed.

Overgangen fra tysk til dansk skole kom ikke med et slag og heller ikke overalt i samme takt. En skønne morgen var kejserens billede taget ned fra skolestuens væg, og ingen savnede det. Det næste, der gled ud, var nok »Liederheft für preussische Schulen«, der blev afløst af »Den blå Sangbog« og af den lille »Alfa« sangbog, og pludselig kunne alle synge med, mere eller mindre rent, men af hjertens lyst. Den mest skelsættende dag var dog afstemningsdagen den 10. februar 1920, da forældre og børn ved mange skoler oplevede at se dannebrog blive hejst på skolens flagstang som et synligt bevis på, at også for skolen gryede en ny dag. For nogle lærere lykkedes det på en eller anden måde at få danske læsebøger over grænsen, men langt de fleste måtte nøjes med, hvad man kunne få fat i, bl. a. sprogforeningens almanak og avisernes søndagstillæg.

Efter at kongen den 30. juni 1920 havde underskrevet den sønderjyske skolelov, og dansk skolelovgivning dermed var trådt i kraft, blev alle fungerende lærere i landsdelen afskediget og embederne sidst i juli måned opslået ledige, uden at dette udadtil medførte større ændringer. Ansøgningerne blev fremsendt til skoledirektionerne, og de folkevalgte skolekommissioner skulle nu for første gang foretage indstillingerne. Der var imidlertid løbet meget vand i stranden, siden spørgsmålet om de tyskuddannede lærere blev rejst i efteråret 1918. Allerede den 20. november 1919 havde formanden for skoleudvalget H. Jefsen Christensen udtalt: »I almindelighed bør lempe anbefales i tilfælde, hvor det drejer sig om lærernes sindelag. Man bør huske, at lærerne har været under tvang, og at deres sindelag først nu får lejlighed til at ytre sig frit. Ret og rimelighed taler for, at man ikke går alt for iltert frem med afskedigelser i slige tilfælde.« Også undervisningsministeriet havde i et cirkulære henstillet til skolekommissionerne at vise imødekommenhed over for de lærere, der var født eller havde deres hjemsted i de sønderjyske landsdele. Men da hovedstyrelsen for Danmarks lærerforening i september 1920 henvendte sig til skolekommissionerne for at bede dem tage vidtgående hensyn til navnlig de ældre tyskuddannede lærere, fik den i »Danskeren« det svar, som enhver, der kender sønderjysk mentalitet, næsten kunne forudsige: »Vi ved hvilket ansvar, vi har påtaget os; vi behøver hverken råd eller vejledning fra Danmarks lærerforenings hovedstyrelse; vi ønsker ingen utidig og upåkrævet indblanding.« Henvendelsen var sket i bedste mening, men taktisk var den på det tidspunkt næppe velovervejet. Rundt omkring i skolerne var sprogskiftet i fuld gang, det spirede og groede allerede overalt, hvor læreren var gået i gang og det uanset, om han var

kommet nordfra eller var hjemmehørende. Der var embeder nok til alle, og der var opnået forhåndskontrakter og truffet forhåndsaftaler om de fleste embeder, særlig ved landsbyskolerne. Indstillingerne forløb da også i en fredelig og rolig atmosfære.

Praktisk talt blev alle første- og enelærere på landet indstillet til genansættelse i deres embeder. Ser man på den geografiske fordeling, er det karakteristisk, at der kun var få ansøgere til embederne i de tyndt befolkede og nationalt blandede egne af Tønder amt og den vestlige del af Aabenraa amt, mens Haderslev østeramt og Sønderborg amt, hvor afstemningstallene viste de største procenttal danske stemmer, i vid udstrækning genansatte de hjemmehørende lærere.

De tyskuddannede lærere og lærerinder, der søgte ind til byerne, blev på nogle enkelte nær af skolekommissionerne alle henvist til de tyske afdelinger uanset deres nationale indstilling. Det var ikke uden adskillige vanskeligheder, det senere lykkedes for enkelte af dem at blive overflyttet til de dansksprogede skoler.

Kaldelsen lod ikke vente længe på sig, og den 1. oktober 1920 modtog omkring 600 lærere og lærerinder som det første hold efter genforeningen deres danske kaldsbrev. Heraf var omkring 350 kommet nordfra og 250 hjemmehørende, tyskuddannede. Antallet af lærerinder var påfaldende lille (25 %), og det skyldtes bl. a., at antallet af lærerindeembeder var langt mindre end i dag, og at tilgangen var beskeden, fordi lærerinderne under preussisk styre måtte forlade skolen, når de indgik ægteskab.

Arbejdet kunne nu starte på en bred front. Fremhæves må i denne forbindelse de 3 amtsskolekonsulenter Ludvig Mortensen, Haderslev, N. J. Nielsen, Sønderborg og Aabenraa amter, og Nicolai Svendsen, Tønder. De havde deres ubestridelige andel i, at den ny skolelov så hurtigt og på så god en måde blev virkeliggjort i praksis. Som medlem af skoledirektionen havde de indflydelse og myndighed, og ved jævnlige besøg i skolerne havde de fingeren på pulsen i den vanskelige tilpasningstid. Ikke mindst tyskuddannede lærere ved landsbyskolerne skylder disse dygtige mænd megen tak for råd, vejledning og støtte under de nye forhold.

Det var naturligt, at de sønderjyske lærere fandt sammen med det formål at at varetage deres interesser i overgangstiden. »Sønderjydsk Lærerforening« blev stiftet den 23. september 1919 af kursisterne på lærerhøjskolen i København og havde i starten ca. 80 medlemmer. Til hovedstyrelsen valgtes lærer Clausen, Dybbøl (formand), lærer Møller, Rødding, førstelærer Brodersen, Haderslev, førstelærer Jepsen, Hamborg, lærer Clausen, Aabenraa og lærer Lorenzen, Døstrup. Efterhånden indmeldte så godt som alle lærere og lærerinder, der agtede at gå i den danske skoles tjeneste, sig i foreningen, og allerede på det første fællesmøde den 29. april 1920 i Gramby sluttede de kongerigske lærere fra Haderslev vesteramt, der på dette tidspunkt virkede i Sønderjylland, sig til foreningen og senere fulgte de andre amter efter. For resten blev formanden Clausen, Dybbøl, efter genforeningen tilkaldt til møderne i Danmarks lærerforenings hovedbestyrelse som repræsentant for de sønderjyske lærere. Han var medlem af hovedstyrelsen i 20 år,

fra 1924 til 1943, valgt ikke blot af landsdelens lærere, men af mange kaldsfæller i det øvrige land, der ville være med til at sikre en mand fra Sønderjylland sæde i hovedstyrelsen.

Der er i tidens løb fremkommet ikke så få udtalelser også fra de mest sagkyndige om forholdet mellem de tyskuddannede lærere, der blev, og de danskuddannede, der kom. Det var unægtelig to ikke så lidt forskellige lærertyper, der mødtes, og det syntes nærliggende, at der kunne opstå visse vanskeligheder. Dem har der vel nok været enkelte af, men udtalelserne går samstemmende ud på at fastslå, at det stort set fra første færd af lykkedes at få en frugtbar vekselvirkning og et godt samarbejde i gang. Alle mødte de med god vilje til at yde det bedste, at undgå smålig kritik, at mødes i gensidig respekt indstillet på at lære af hinanden og villige til at revidere forudfattede meninger og til at give hinanden håndslag på godt kammeratskab. Den store opgave virkede samlende og forpligtende, så man bøjede sig mod hinanden og lærte af hinanden. Og så var man fælles om at opleve den ejendommelige tid, hvor børnene, de yngste som de ældste, var lydhøre og lærvillige, lukkede sig op og sugede til sig med en iver, interesse og lyst, som det ikke kendtes hverken før eller senere. Sprogskiftet var så tydeligt en forunderlig lykke for børnene, og det følte på samme måde af hjemmene, der fulgte skolens arbejde og børnenes fremgang med en levende interesse. Børnene overvandt i forbavsende kort tid begyndelsesvanskelighederne, og resultaterne fra eksamensskolerne og de ministerielle prøver viste, at de sønderjyske skoler hurtigere end ventet kom på linie med det øvrige land.

Årene gik, og det begyndte at tynde ud i rækkerne blandt dem, der havde været med i 1920. Men for de gamle der faldt, var der ny overalt, og de var gode arvtagere. I 30erne bankede en fremmed ideologi sydfra på grænselandets dør, og i 40erne holdt de fremmede landet besat i 5 lange år. Da var der ikke længere tale om to hold lærere; da var den sønderjyske lærerstand ved de danske skoler sammensvejset, rodfæstet og stærk, så hver på sin plads og hver på sin vis var med til at værne om vor danske arv, da den var stærkest truet.

Tillæg:

Personregister og oversigtstabeller

Personregistret omfatter oplysninger om 277 lærere og lærerinder ordnet amtsvis i overensstemmelse med skoledirektionernes første statistik fra årene 1920–24. Inden for hver gruppe – landsbylærerne – købstadlærerne ved henholdsvis de dansksprogede og de tysksprogede skoler opføres lærerne i alfabetisk orden.

Fire tabeller giver en oversigt over fordelingen inden for de fire amter, og endelig samler en tabel oplysningerne omfattende hele landsdelen.

Sluttelig findes der en fortegnelse over de lærere, der i årene 1919–20 søgte tilbage til hjemstavnen fra embeder sydpå, og over tyskuddannede lærere, der fik ansættelse nord for Kongeåen.

Oversigt over tyskuddannede lærere og lærerinder

ved danske kommunale skoler i Sønderjylland i tiden 1920-62

	Lærere og lærerinder	1920—1924					1920—63			
		Ved dansksprogede skoler	Ved tysksprogede skoler	Haderslev seminarium	Tønder seminarium	Andre seminarier	Afgået ved døden i embedet	Endnu ansat i embedet 31/12 1962	Lever som pensionist 31/12 1962	Udgået af fortegnelsen over komm. lærere i 1946
Haderslev amt	69	53	16	25	28	16	8	2	12	3
Sønderborg amt	71	53	18	22	21	28	15	3	25	2
Aabenraa amt	62	47	15	9	30	23	9	5	7	4
Tønder amt	75	39	36	12	36	27	7	3	13	13
I alt ..	277	192	85	68	115	94	39	13	57	22

Haderslev amt

Tyskuddannede lærere og lærerinder i *Haderslev amt*	1920—24					1920—63			
	Lærere	Lærerinder	Haderslev sem.	Tønder sem.	Andre sem.	Afgået ved døden i embedet	Endnu ansat i embedet 31/12 1962	Lever som pensionist 31/12 1962	Udgået af fortegnelsen over komm. lærere i 1946
Landsbyskoler	35	6	15	19	7	5	1	7	
Rødding (købstadordnet)	1	1		1	1			1	
Haderslev købstad:									
Hertug Hans skolen	3		1	2				1	
St. Severin skolen	2			2					
Realskolen	2		2			1	1		
Værneskolen	2		1	1					
Louiseskolen		1			1				
Tysksprogede skoler	10	6	6	3	7	2		3	3
	55	14	25	28	16	8	2	12	3

Haderslev amt

Landsbylærere	Født	Dim.	Pens.	Død	31/12 1962
Andersen, Falle H. ..... Frørup	7/7 1899 Hoptrup	Rendsborg 1921	—	—	Frørup skole
Andresen, Markus J. .... Frørup	23/5 1861 Barsø	Tønder 1882	31/10 1926	3/9 1937	
Bancke, Viggo ..... Tyrstrup	15/10 1888 Frederiksberg	Haderslev 1908	1/10 1954	—	Tyrstrup
Boysen, Hans Broder .... Bæk	30/1 1895 Tombøl	Haderslev 1917	—	26/8 1949	til Hertug Hans skole 1/9 1931
Bossen, Johanne ..... Vojens	21/9 1878 Løjtkirkeby	Augusten-borg 1896	31/3 1940	3/12 1960	
Bruun, Hans Petersen ... Tiset	13/4 1863 Gabøl	Tønder 1886	1/11 1932	17/7 1946	
Bryde, Christian I. ..... Sillerup	11/10 1863 Aller	Tønder 1886	30/9 1933	10/10 1935	
Dirks, Dirk ..... Vojens	7/5 1864 Flensborg	Tønder 1886	31/10 1924	4/2 1944	fra Bargfeldt i Stormarn
Geil, Peter P. ..... Aalkjær	7/8 1897 Oksenvad	Haderslev 1920	—	—	1/8 1923 til København Viceskoleinspektør Nørre Allés skole
Hansen, Andreas ..... Hjerndrup	18/5 1891 Lintrup	Tønder 1912	31/7 1958	8/7 1960	
Hansen, Christian ..... Rurup	22/9 1882 Hajstrup	Haderslev 1903	30/9 1941	19/4 1950	til Kjelstrup 1/10 1923
Hansen, Jørgen ..... Jels	14/2 1882 Sdr. Vilstrup	Haderslev 1903	31/10 1947	7/7 1952	
Haugaard, Mads Marten-sen, Brændstrup	11/7 1884 Nr. Hostrup	Haderslev 1906	30/9 1950	—	Hjordkær
Holm, Jens Thomsen ... Starup	18/3 1856 Tiset	Tønder 1881	30/9 1921	16/5 1938	
Jensen, Jens ..... Abkjær	29/4 1894 Ustrup	Tønder 1914	31/7 1959	20/9 1961	1930 til Halk
Jepsen, Anna ..... Vonsbæk	23/12 1870 Bevtoft		30/4 1929	18/1 1859	
Jepsen, Mads ..... Arnitlund	26/2 1856 Uldal	Tønder 1879	31/10 1921	12/3 1933	
Jepsen, Nis Peter V. .... Bøgeskov	18/3 1875 Daler	Tønder 1897	30/6 1945	10/10 1953	
Jepsen, Peter Detlef .... Fjelstrup	7/10 1883 Vollerup	Tønder 1905 autodidakt	31/3 1950	12/8 1958	

	Født	Dim.	Pens.	Død	31/12 1962
Johansen, Peter ..... Anslet	10/1 1884 Kværs	Haderslev 1904	31/12 1940	22/12 1949	
Juhl, Klaus Christensen Aller	5/6 1861 Høgelund	Tønder 1885	31/10 1926	24/4 1949	
Jürgensen, Hans ..... Bjerning	26/5 1869 Solderup	Tønder 1892	31/3 1936	15/12 1939	
Lassen, Hans Peter ..... Fole	30/7 1872 Nr. Ønslev	Tønder 1896	30/9 1936	12/11 1938	
Lorenzen, Hans ..... Øsby	14/5 1871 Varnæs	Tønder 1892	30/9 1936	21/1 1939	
Lund, Margrethe ..... Vedsted	5/4 1878	Augusten-borg 1897	31/3 1943	11/6 1955	
Lysbeck, Christoffer .... Høkkelbjerg	9/11 1891 Errigsted	Haderslev 1913	—	5/7 1952	
Nissen, Frederikke ..... gift Andersen, Anslet	29/4 1872 Hajstrup Øsby sogn	Augusten-borg 1893	30/4 1931	30/4 1951	
Ohlsen, Frederik ..... Marstrup	3/11 1897 Haderslev	Haderslev 1920	31/5 1957 31/5 1962	— —	afsk. med ventepenge Hjortebrovej 71 Haderslev
Petersen, Anna Christine Tiset	19/8 1891 Østerby	Slesvig 1913	31/8 1956	—	Brede
Petersen, Gotfred Jørgen Oksenvad	12/1 1861 Jernhyt	Tønder 1883	—	15/12 1928	
Petersen, Ingvard ..... Sommersted	7/4 1869 Nustrup	Haderslev 1892	30/9 1934	15/5 1952	
Petersen, Jakob Nikolaus Jegerup	6/7 1885 Abkjær	Haderslev 1907	30/9 1950	15/9 1961	
Petersen, Johan Heinrich Grarup	26/1 1888 Dyndved	Tønder 1909	30/4 1953	—	Marienborg Allé 143 Søborg
Petersen, Johannes ..... Hygum	15/9 1879 Randrup	Tønder 1903	30/9 1944	5/7 1953	
Rattenborg, August ..... Ørby	31/12 1890 Toftlund	Haderslev 1911	1/4 1956	—	1926 til Kobbermølle skole. 1938 til Døstrup Thrigesvej 98, Haderslev
Reinholt, Jens ..... Knud	13/9 1883 Moltrup	Haderslev 1903	31/10 1926	30/1 1937	
Schmidt, Iver ..... Hajstrup	1/11 1862 Over Jerstal	Tønder 1885	31/3 1929	30/3 1939	
Seeberg, Christian Petersen, Skrydstrup	18/5 1893 Brendstrup	Haderslev 1914	—	6/3 1937	

	Født	Dim.	Pens.	Død	31/12 1962
Skov, Niels Hansen .... Øvre-Lerte	21/12 1867 Haderslev	Haderslev 1893	—	10/8 1935	
Tiedemann, Kjerstine ... Agerskov	25/1 1893 Tirslund	Augusten-borg 1913	—	18/2 1949	
Wraae, Jens Knudsen .. Sdr. Vilstrup	16/3 1900 Kastrup	Haderslev 1919	1/12 1962	—	afsk. med ventepenge Knud-Bjerning Birkevej 2, Haderslev
Købstadordnede skoler:					
Rødding					
Møller, Mads Samuelsen	2/3 1872 Arrild	Tønder 1895	31/10 1936	8/9 1950	
Petersen Magda	20/1 1888 Kolding	Augusten-borg 1907	31/3 1953	—	Rødding

Haderslev købstad

Danskprogede skoler:

Brodersen, Hans P. .... St. Severin skolen	31/1 1864 Aabøl	Tønder 1886	31/3 1930	11/4 1945	Skoleinspektør ved St. Severin skolen
Clausen, Johan J. ..... St. Severin skolen	5/3 1877 Bolderslev	Tønder 1897	31/1 1944	19/5 1957	
Dirks, Jens Chr. ..... Værneskolen	5/3 1870 Rørkær	Tønder 1891	30/11 1939	22/2 1951	
Gjede, Andreas Aug. .... Realskolen	14/10 1877 Haderslev	Haderslev 1897	—	4/5 1944	1930 Skoleinsp. ved S. Severinskolen
Hansen, Julius ..... Værneskolen	23/9 1881 Aarø	Haderslev 1901	30/9 1931	10/1 1944	pens. p. gr. af sygdom
Kylling, Bothilde C. .... Louiseskolen	16/11 1864 Vonsbæk	Slesvig 1892	30/4 1933	26/12 1944	
Nissen, Nicolaj Chr. .... Hertug Hans skolen	17/6 1889 Bov	Tønder 1911		1930 sognepræst i Marrede-Hyllinge 1937—53 i Augustenborg	
Petersen, Hans Jørgen .. Hertug Hans skolen	10/5 1884 Rens	Tønder 1905	31/3 1954	4/3 1959	1948 viceinspektør ved Hertug Hans sk.
Steffen, Hans Nicolaus . Hertug Hans skolen	8/12 1891 Studebøl Flensb. amt	Haderslev 1913	1/8 1960	—	Ryes Møllevej 8, Haderslev
Thomsen, Andreas ..... Realskolen	15/10 1893 Sillerup Fjelstrup sogn	Haderslev 1914	—	—	Viceskoleinspektør v. statssem. øvelsesskole Marielystvej 3, Haderslev

Tysksprogede skoler:	Født	Dim.	Pens.	Død	31/12 1962
Buthmann, Ella	3/10 1887 Bangkok	Slesvig 1906	—	—	afsk. 1/7 1932 efter ans. uden pension
Gadeberg, Marie	19/3 1886 Haderslev	Hamborg 1913	1/10 1946	29/8 1949	
Hansen, Christian	14/2 1876 Ballum	Tønder 1897	1/5 1941	14/4 1956	1/5 1923 viceinspektør
Holm, Niels Thomsen ..	24/8 1870 Lerte	Tønder 1891	30/9 1938	22/7 1958	
Holm, N. P.	1/6 1868 Aastrup	Tønder 1890	—	21/11 1922	fra Kiel
Holst, Heinrich N.	22/1 1880 Haderslev	Haderslev 1901	1/1 1948	24/8 1961	
Lorentzen, Jens	6/9 1876 Ketting	Haderslev 1899	—	17/12 1943	
Nielsen, Niels William Hans	12/9 1871 Haderslev	Haderslev 1892	1/10 1941	31/7 1951	fra Kiel
Prahl, Marie	12/5 1891 Guderup	Hannover 1911	1/1 1947 1/1 1952	—	afsk. med ventepenge Bryggerivej 1 Haderslev
Rattenborg, Ane Dorthea Margrethe	7/7 1877 Sdr. Hygum	Augusten-borg 1896	31/10 1940	23/6 1950	
Rande, Ludolph Gustav .	17/9 1895 Haderslev	Kiel 1920	1/4 1925	22/12 1933	afsk. p. gr. af sygdom
Ravn, Marius Christian S.	29/3 1896 Bjerndrup	Egernførde 1919		udgået af fortegnelsen over kommunens lærere i 1946	
Schacht, Heinrich Friedrich	16/6 1883 O. Jersdal	Haderslev 1904	1/1 1947	24/2 1962	
Siemonsen, Anna	4/2 1886 Haderslev	Hannover 1908	1/1 1947 1/1 1952	—	afsk. med ventepenge Gåskærgade 1 Haderslev
Simonsen, Adolf Nielsen	18/8 1898 Tørningmølle Hammelev	Haderslev 1920		udgået af fortegnelsen over kommunens lærere i 1946	
Thams, Helene Johanne Thyra	11/10 1882 Haderslev	Berlin 1902	31/8 1943	—	Dalgade 12 Haderslev

Sønderborg amt

Tyskuddannede lærere og lærerinder i *Sønderborg amt*	1920—1924					1920—63			
	Lærere	Lærerinder	Haderslev seminarium	Tønder seminarium	Andre seminarier	Afgået ved døden i embedet	Endnu ansat i embedet 31/12 1962	Lever som pensionist 31/12 1962	Udgået af fortegnelsen over komm. lærere i 1946
Landsbyskoler	33	10	16	14	13	10	2	16	
Nordborg	1				1				
Augustenborg	2	1	1		2			1	1
Sønderborg:									
Danskprogede skoler	2	4		2	4	1	1	1	
Tyskprogede skoler	12	6	5	5	8	4		7	1
I alt ..	50	21	22	21	28	15	3	25	2

Sønderborg amt

Landsbylærere:	Født	Dim.	Pens.	Død	31/12 1962
Andersen, Hans Chr. ... Helved	3/9 1893 Grande	Tønder 1919	31/8 1959	—	Bajstrup
Bertelsen, Botilde Margrete, Stevning	16/1 1892	Augustenborg 1911	1/2 1929	—	afsk. uden pension
Bonniksen, Christian .... Ulkebøl	2/12 1879 Burkal	Haderslev 1900	30/9 1941	27/6 1957	
Bram, Jes Jensen ..... Tandslet	9/11 1877 Grarup	Tønder 1899	—	12/6 1932	
Bøtzov, August Davidsen Tandselle	15/11 1891 Stevning	Haderslev 1913	31/8 1961	—	Stevning
Callesen, Paul Andresen Gammelgab	8/5 1888 Klovtoft	Tønder 1909	31/12 1946		afsk. med ventepenge 1928 til Højer 1933 til Sønderborg Brobøl pr. Avnbøl
Carstensen, Jørgen Johannes, Iller	21/1 1888 Sillerup Flensborg landkreds	Tønder 1910	31/3 1953	—	1932 til Broager Mejerivej 8, Broager
Clausen, Carl Detlef .... Dybbøl	9/3 1876 Bolderslev	Tønder 1896	31/10 1941	15/6 1948	
Clausen, Johan ..... Bredsten	14/8 1892 Felstedskov	Haderslev 1913	30/9 1957	—	Sønderborg Ørstedsgade 119
Diedrichsen, Peter ..... Sønderby	1/11 1896 Ravsted	Tønder 1918	—	—	1940 til Notmark Notmark skole
Doose, Adda Christine Frederikke, Ulkebøl	26/6 1885 Klappholz	Augustenborg 1905	—	20/7 1937	
Espensen, Anne Sophie . Svenstrup	19/11 1883 Klingbjerg	Augustenborg 1903	—	16/1 1946	
Frees, Peter ..... Guderup	5/8 1884 Felsted	Haderslev 1904	31/10 1945	23/9 1959	afsk. med pension
Grevsen, Christian Georg Mommark	8/9 1887 Egernsund	Tønder 1908	—	28/10 1952	
Grüne, Karl Niels ..... Mjels	28/12 1889 Sønderborg	Rendsborg 1911	—	10/1 1949	
Hansen, Reinhold ..... Broager	2/7 1875 V. Ørsted	Tønder 1898	31/7 1940	3/4 1959	
Jacobsen, Frederik Ludvig Bøgeskov	3/11 1888 Dover	Haderslev 1908	31/3 1939	22/2 1940	

	Født	Dim.	Pens.	Død	31/12 1962
Jensen, Thomas ..... Svenstrup	7/8 1891 Abild	Haderslev 1914	30/9 1958	—	Sønderlandevej 22 Sønderborg
Jepsen, Asmus ..... Øster-Sottrup	21/4 1879 Stenderup	Tønder 1899	30/4 1944	19/3 1946	
Johannsen, Hans Nissen . Oksbøl	27/2 1881 Kravlund	Haderslev 1902	—	11/5 1945	
Jørgensen, Christen .... Høruphav	25/6 1894 Skodsbøl	Haderslev 1914	31/7 1961	—	Høruphav
Jørgensen, Jørgen ..... Stevning	2/10 1882 Ulkebøl	Egernførde 1903	—	5/5 1943	
Jørgensen, Niels ..... Egernsund	25/11 1893 Tumbøl	Haderslev 1914	30/11 1958	—	Egernsund
Jürgensen, Käthe Marie . Guderup	5/2 1888 Blans	Slesvig 1907	31/7 1945	—	Guderup
Kaad, Hans ..... Sebbelev	1/6 1871 Lambjerg	Tønder 1892	31/10 1931	6/8 1946	
Lassen, Jørgen ..... Hørup	15/5 1879 Lysabild	Haderslev 1899	—	6/11 1941	
Lorenzen, Ane Dorothea gift Fisker, Oksbøl	9/8 1885 Skærbæk	Slesvig 1908	1/7 1946	—	Hjelmallé, Aabenraa afsk. med ventepenge embedet nedlagt
Matthiesen, Carl Jørgen Frederik, Fynshav	28/3 1891 Garbak	Segeberg 1911	31/7 1959		1934 til Rødekro 1953 skoleinsp. samst. Rise
Negendahl, Hans Mathiesen, Skelde	13/6 1868 Hørup	Tønder 1889	31/10 1932	29/9 1940	
Nydahl, Kjesten ..... Ketting	30/6 1874	Augustenborg 1894	—	29/12 1927	
Petersen, Christine ..... Avnbøl	14/12 1884	Slesvig 1912	1/11 1922		1921 til Rødekro afsk. efter ansøgning
Petersen, Hans ..... Blans	21/4 1898 Dyndved	Haderslev 1919	—	—	Blans skole
Petersen, Hans Johansen Asserballe	3/6 1880 Hønkys	Haderslev 1901	30/6 1945	—	Rinkenæs
Petersen, Ida ..... Vester-Sottrup	17/2 1890	Augustenborg 1910			fraflyttet amtet 1/9 1922
Petersen, Mads Sørensen Huholt	22/12 1877 Eggebæk	Tønder 1899	29/2 1936	—	Oehlenschlägersg. 24 II Sønderborg
Petersen, Sophie Louise . Elstrup	8/10 1898	Augustenborg 1919	1/9 1921		afsk. efter ansøgning

	Født	Dim.	Pens.	Død	31/12 1962
Ravn, Lorenz Simonsen . Holm	3/10 1894 Bjerndrup	Haderslev 1914	31/10 1961	—	1935 til Køge 1943 skoleinspektør i St. Heddinge Parkvej 39, Haderslev
Riisbøl, Peter Hansen ... Lysabildskov	21/2 1886 Horsbyg	Haderslev 1906	31/12 1951	—	Ulkebøl Landevej pr. Sønderborg
Sandkamm, Hans Th. ... Stolbro	28/8 1892 Güstrow	Tønder 1913	31/10 1945	9/3 1957	afsk. med pension
Schacht, Christian Detlef Skodsbøl	8/8 1885 Vonsbæk	Haderslev 1907	—	—	fra Felde ved Kiel 1932 Seksgaardene Sjælland
Tange, Simon Hansen Nielsen, Lysabild	3/5 1864 Ø. Aabølling	Haderslev 1888	31/10 1932	1/10 1941	
Timm, Louise, f. Moltmann, Notmark	31/5 1870	Augustenborg 1889	—	25/11 1927	
Wind, Carl Nissen ..... Elstrup	18/12 1892 Nr. Løgum	Tønder 1914	31/7 1962	—	Vestergade 24 Guderup

Nordborg:

Hansen-Christensen, Christen	22/9 1888 Hundslev	Egernførde 1909	30/9 1953	4/12 1957	

Augustenborg:

Andersen, Jacob	3/5 1901 Tandslet	Egernførde 1921		1947 udgået af fortegnelsen over kommunens lærere	
Bach, Niels Petersen	19/8 1868 Skodborg	Haderslev 1890	31/1 1925	18/4 1959	1923 til Tønder viceinspektør 1925—52 Berlitzskolen, København
Sandkamm-Møller, Anna Marie Dorth.	88/4 1894 Güstrow	Augustenborg 1915	1/8 1945	—	afsk. med ventepenge Augustenborg

Sønderborg:

Danskprogede afdeling:

Christensen, Jens Peter ..	3/7 1884 Hørup	Tønder 1905	31/8 1949	24/4 1956	viceinspektør 1932
Jørgensen, Thekla Anna Louise	22/1 1899 Kiel	Kiel 1920	—	—	1931 til danskspr. afd. Sønderborg
Krogh, Hans Christian ..	13/8 1893 Egenmølle	Tønder 1914	1/8 1962	—	1937 til danskspr. afd. Røjumvej 75, Sønderborg

	Født	Dim.	Pens.	Død	31/12 1962
Paulsen, Anna Christine .	31/1 1899	Flensborg 1918	1/9 1960	—	afsk. efter ansøgning
Petersen, Christine Marie	14/7 1894	Augustenborg 1914	—	4/9 1951	afg. ved døden efter bilulykke
Rützou, Louise	4/10 1883 Münster	Strassborg 1903	31/10 1953	31/1 1963	

Tysksprogede afdeling:

Andersen, Peter	11/10 1893 Broager	Egernførde 1919	31/12 1946	—	afsk. med ventepenge
Behrendsen, Peter Carsten	21/12 1871 Hjordkær	Tønder 1894	30/4 1936	10/5 1937	
Bull, Jens Christ. Sørensen	15/7 1871 Skodborgsk.	Ütersen 1892	31/12 1934	—	Østergade 2 Sønderborg
Christiansen, Lorenz Peter	11/3 1879 Vittrupgaard	Haderslev 1899	—	24/5 1935	
Grøndahl, Hans Christian Jessen	17/7 1888 Gram	Tønder 1914	—	28/8 1938	viceinspektør 1932
Hansen, Christian	29/9 1876 Brandsbøl	Tønder 1897	28/2 1933	—	Blomstergade 13 Sønderborg
Holm, Peter Christensen	1/2 1897 Uge	Haderslev 1919		1946 udgået af fortegnelsen over kommunens lærere	
Ingermann, Anna	2/7 1867	Slesvig 1895	30/9 1932	12/10 1950	
Jørgensen, Jens Andersen	26/5 1872 Holleskov	Tønder 1896	—	18/5 1925	
Jørgensen, Nis Christian	26/5 1868 Rinkenæs	Haderslev 1888	31/3 1938	18/9 1940	fra Kiel skoleinspektør 1920
Kempe, Friederike	11/7 1883	Augustenborg 1903	31/12 1946	20/9 1955	afsk. med ventepenge
Møller, Christine Hansine	28/4 1893	Neumünster 1914	31/12 1946	—	afsk. med ventepenge Sønderborg
Petersen, Hieronymus Friedrich	28/2 1865 Hellevad	Haderslev 1886	31/8 1928	7/12 1949	
Rohwedder, Heinrich ...	29/4 1889	Haderslev 1910	31/12 1946	18/3 1954	afsk. med ventepenge 1939 viceinspektør
Simonsen, Simon Peter Christian	12/1 1873 Stemmild	Tønder 1894	—	5/7 1927	død i Italien
Steffen, Emilie	24/2 1886	Doberan 1904	31/12 1946	—	afsk. med ventepenge Kirke gade 5, Sønderborg

	Født	Dim.	Pens.	Død	31/12 1962
Svanholm, Ellen Dorothea Petrea	7/9 1887 Sønderborg	Slesvig 1907	30/9 1936	—	Bruhnshave Aabenraa
Holm, Ellen Sophie .... f. Theiss	13/12 1902 Augustenb.	Slesvig 1923	31/12 1946	—	afsk. med ventepenge Kongevej 66, Sønderborg

Aabenraa amt

Tyskuddannede lærere og lærerinder i *Aabenraa amt*	1920—1924					1920—63			
	Lærere	Lærerinder	Haderslev seminarium	Tønder seminarium	Andre seminarier	Afgået ved døden i embedet	Endnu ansat i embedet 31/12 1962	Lever som pensionist 31/12 1962	Udgået af fortegnelsen over komm. lærere i 1946
Landsbyskoler	29	12	7	17	17	6	5	7	1
Graasten	1			1					
Aabenraa købstad:									
Dansksprogede skoler	3	2		3	2	2			
Tysksprogede skoler	11	4	2	9	4	1		3	3
I alt ..	44	18	9	30	23	9	5	7	4

Aabenraa amt

Landsbylærere:	Født	Dim.	Pens.	Død	31/12 1962
Andersen, Andreas J. ... Bov	9/8 1870 Marstrup	Haderslev 1892	31/10 1936	15/2 1945	
Beck, Otto Fr. H. ..... Hjordkær	26/1 1863 Aller	Tønder 1885	31/12 1928	22/10 1949	
Bennedsen, Bende ..... Nørre-Hostrup	22/7 1871 Aarslev	Tønder 1893	30/9 1932	28/12 1944	
Bergmann, Mads J. .... Bækken	20/10 1877 Hjerpsted	Haderslev 1900	31/10 1936	25/4 1952	
Bertelsen, Hans J. ..... Vollerup	13/3 1897 Bjolderup	Tønder 1916	—	—	Rebbøl skole
Bruhn, Karl Chr. L. .... Rinkenæs	7/4 1873 Arnis	Egernførde 1893	—	12/5 1937	
Callesen, Andreas H. .... Kliplev	8/2 1869 Tinglev	Tønder 1889	31/5 1934	6/10 1943	
Callesen, Maren C. .... Rødekro	11/11 1892	Augusten-borg 1913	31/3 1934	—	fra Halstenbrock Kreis Pinneberg Augustenborg
Caspersen, Julius Th. .. Ladegaardsskov	17/6 1875 Klovtoft	Tønder 1896	30/6 1945	14/1 1947	
Clausen, Bothilde M. .... Felsted	30/8 1900 Flensborg	Slesvig 1922	—	—	Felsted skole
Degn, Magnus ..... Hellevad	23/5 1873 Skærbæk	Tønder 1894	—	29/7 1937	
Ferdinand, Jens P. ..... Bovrup	29/6 1869 Tilsted	Ütersen 1893	30/9 1934	dec. 1951	
Frederiksen, Marie Magdalene, Holbøl	30/9 1883 Løgumkloster	Slesvig 1905	28/2 1950	juni 1952	
Frees, Jes Hansen ..... Alnor	30/12 1878 Felsbæk-gaard	Tønder 1899		1947 udgået af fortegnelsen over kommunens lærere	
Frost, Katrine M, f. Nielsen, Bjerndrup	25/2 1887 Nordborg	Augusten-borg 1906	28/2 1957	21/9 1961	
Gammelgaard, Christian Andresen, Stubbæk	14/12 1866 Varnæs	Tønder 1887	—	14/2 1930	
Gilleberg, Martin H. .... Vilsbæk	30/1 1892 Kjelstrup	Haderslev 1914	—	—	afsk. 31/6 1937 uden pension
Hansen, Carl Linius .... Kollund	25/7 1888 Kongsmark	Tønder 1911	31/10 1953	—	Kollund

	Født	Dim.	Pens.	Død	31/12 1962
Hansen, Hans Jørgensen Uge	28/11 1874 Hjolderup	Tønder 1897	—	30/4 1933	
Henriksen, Jürgen Henrik Hovslund	27/6 1892 Ellund Flensb. amt	Tønder 1913		31/1 1949	1921 til Kalundborg viceskoleinspektør
Hoeck, Ingeborg ..... Bolderslev	16/4 1896 Varnæs	Augustenborg 1915	—	—	Bolderslev skole
Jefsen, Maren ..... Gaaskjær, Todsbøl	11/6 1876 Ballum	Augustenborg 1902	31/10 1935	—	Bredebro
Iversen, Christen Jørgen Traasbøl	5/11 1859 Hønskys	Tønder 1881	1/10 1923	17/8 1930	
Iversen, Hans And. .... Nørre-Hjarup	14/9 1892 Heds	Tønder 1914	1/10 1962	—	1955 til Hovslund Hovslund
Jensen, Jens Andersen .. Skovby	3/6 1892 Ballum	Tønder 1913	30/6 1962	—	Skovby
Johnsen, Martin N. .... Kragelund	11/2 1872 Østerby	Tønder 1895	31/3 1939	22/1 1952	
Johnsen, Nis P. ..... Kidskelund	6/11 1901 Kastrup	Rendsborg 1922	—	—	Kidskelund skole
Kuntz, Nis Paulsen .... Bjolderup	23/4 1873 V. Sottrup	Haderslev 1895	31/3 1939	nov. 1951	
Lorenzen, Karl ..... Uge	16/1 1900	Haderslev 1919	1/8 1928	—	afsk. efter ansøgning
Madsen, Anne Marie .... f. Nielsen, Skovby	18/9 1883 Dyrehave Løjt sogn	Augustenborg 1903	1/10 1945	16/2 1946	afsk. med pension
Martensen, Elise ..... f. Bønning, Bov	18/9 1882 Aabenraa	Augustenborg 1903	30/9 1937 30/9 1942	aug. 1956	afsk. med ventepenge
Petersen, Christine ..... Rødekro	14/12 1884	Slesvig 1912	1/11 1922		afsk. efter ansøgning Avnbøl
Petersen, Eduard Otto Julius, Klovtoft	24/6 1890 Flensborg	Haderslev 1911	1/3 1960	25/9 1960	
Petersen, Hans ..... Feldstedskov	11/1 1896 Tandselle	Kiel 1921	—	—	Feldstedskov skole
Petersen, Thomas ..... Adsbøl	18/6 1872 Bov	Tønder 1893	31/10 1937	9/8 1949	fra Hamborg
Pohlmann, Else, senere gift Huth, Bedsted	31/12 1895 Gram	Flensborg 1917		afsk. efter ansøgning 1/7 1925	
Reinholt, Christian J. ... Kværs	1/4 1878	Haderslev 1899	—	11/6 1931	
Schmidt, Ferdinand Bruno Theodor, Varnæs	28/3 1886 Mjolden	Egernførde 1906	31/10 1939	—	Varnæs

	Født	Dim.	Pens.	Død	31/12 1962
Thordsen, Christian Jørgen, Bjerndrup	27/12 1886	Ütersen 1909	—	23/4 1932	
Voss, Sophie Freder. ... Varnæs	14/6 1889 Aabenraa	Slesvig 1908	30/6 1951	—	Jernbanegade 21 Aabenraa
Westergaard, Anton Martin Jensen J., Sdr. Hostrup	29/3 1864 Stenderup	Tønder 1889	31/3 1929	15/11 1949	
Købstadordnede skoler:					
Hansen, Matthias Christian, Graasten	5/10 1867 Skrydstrup	Tønder 1890	31/5 1927	8/6 1943	fra Vesterland
Landdistrikternes tysksprogede afdelinger:					
Hansen, Jørgen Nicolaj . Hovslund	16/9 1900 Aabenraa	Nibøl 1921	Aabenraa tyskspr. skole 1941—45		1946 udgået af fortegnelsen over kommunens lærere
Møller, Jes Nissen ..... Rødekro	21/9 1872 Terkelsbøl	Tønder 1895	1939	20/6 1950	

Aabenraa købstad

Danskprogede skoler:

Clausen, Marie Elisabeth	16/10 1895 Flensborg	Flensborg 1916	1/4 1925		afsk. efter ansøgning
Clausen, Peter Nielsen ..	12/6 1864 Strandelhjørn	Tønder 1885	30/11 1931	9/5 1941	1923 til danskspr. afd.
Enemark, Hans Jessen ..	9/4 1864 Rangstrup	Tønder 1885	—	16/10 1921	
Hansen, Peter Christian	8/5 1874 Smedager	Tønder 1895	30/9 1934	10/11 1950	1927 til danskspr. afd.
v. Lachmann, Antonette Marie Thea Kristine	3/12 1893 Aabenraa	Augustenborg 1916	—	22/11 1937	
Tysksprogede skoler:					
Adolphsen, Birgitte Wilhelmine	11/2 1883 Sønderborg	Augustenborg 1905 afsk. med ventepenge 31/12 1946			Møllegade 15 Aabenraa
Carstensen, Johannes Marquard	30/5 1875 Valsbøl	Tønder 1898	—	18/3 1931	
Holm, Friedrich Andreas	20/11 1864 Flensborg	Haderslev 1887	31/12 1927	31/10 1929	afsk. med ventepenge

	Født	Dim.	Pens.	Død	31/12 1962
Holzdeppe, Ulla	8/4 1901 Flensborg	Flensborg 1921	afsk. 1/3 1926		
Jepsen, Hans Andersen ..	7/5 1865 Bolderslev	Tønder 1887	31/3 1932	2/3 1954	fra Hamborg skoleinspektør
Jepsen, Mathilde, ... gift Lagoni	7/5 1897	Hamborg 1917 afsk. efter ansøgning 1/10 1923			Bag Hjelm 8 Aabenraa
Jepsen, Peter Thorvald ..	26/4 1876 Graasten	Tønder 1897	1/10 1939	1/6 1945	
Lagoni, Claus	13/8 1895 Toftlund	Tønder 1919		1946 udgået af fortegnelsen over kommunens lærere	
Lohse, Margarete	8/7 1896	Flensborg 1918	afsk. 1/8 1923		
Mathiesen, Hans Paulsen	24/1 1898 Rudbøl	Tønder 1920		1946 udgået af fortegnelsen over kommunens lærere	
Nissen, Christian Peter ..	24/3 1875 Colorado U. S. A.	Tønder 1896	31/3 1945		fra Neumünster Bruhnshave, Aabenraa
Stabel, Christian Peter ..	10/8 1874 Røllum	Tønder 1896	31/8 1944		Bruhnshave Aabenraa
Wallentin, Peter Adolf Carl	8/8 1873 Aabenraa	Haderslev 1894	1/9 1943	maj 1946	

Tønder amt

Tyskuddannede lærere og lærerinder i *Tønder amt*	1920—1924					1920—63			
	Lærere	Lærerinder	Haderslev seminarium	Tønder seminarium	Andre seminarier	Afgået ved døden i embedet	Endnu ansat i embedet 31/12 1962	Lever som pensionist 31/12 1962	Udgået af fortegnelsen over komm. lærere i 1946
Landsbyskoler:									
Danskprogede	32	4	8	20	8	2	3	7	
Tysksprogede	12	1	4	5	4	1		2	3
Højer flække	4	1		2	3	1			1
Løgumkloster flække	2				2				2
Tønder købstad:									
Danskprogede skoler		2			2	1		1	
Tysksprogede skoler	10	7		9	8	2		3	7
I alt ..	60	15	12	36	27	7	3	13	13

Tønder amt

Landsbylærere:	Født	Dim.	Pens.	Død	31/12 1962
Andresen, Christian Rehhoff, Havsted	18/7 1884 Hjolderup	Haderslev 1909	30/9 1949	—	Humlevænget 12 Haderslev
Bonde, Jordan Lauridsen, Skærbæk	20/1 1873 Frørup	Haderslev 1894	31/5 1936	maj 1949	
Borst, Lauritz Ulrik .... Skast	5/8 1865 Køjing	Tønder 1888	31/12 1931	9/3 1943	
Boysen, Laura ..... Tinglev	10/4 1899	Augustenborg 1919	31/12 1924	afsk. efter ansøgning	
Christensen, Christen Iversen, Bodsbøl-Ballum	6/8 1878 Abterp	Tønder 1901	31/8 1948	—	Louisevej 32 Augustenborg
Falk, Henning ..... Korup	21/9 1890 Kongsmark	Tønder 1914	31/1 1923	27/7 1925	afsk. efter ansøgning
Franzen, Rasmus ..... Løjtved	30/12 1901 Skærbæk	Nibøl 1922	—	—	1935 til Assens Præstevænget 24
Frost, Jens Peter Christensen, Ubjerg	19/7 1865	Segeberg 1887	31/10 1930	6/7 1931	
Grosbøl, Jørgen Paulsen Højrup	29/3 1877 Terp	Tønder 1898	30/4 1947	—	Vestergade 46 Toftlund
Hansen, Heinrich Melchior Vennemose	18/5 1873 Ø. Højst	Tønder 1897	—	7/11 1929	
Iversen, Anna ..... Nørre Løgum	17/2 1867 Møgeltønder sogn	Augustenborg 1892	30/6 1930	19/9 1942	
Jacobsen, Hans Christian Emmerske	27/9 1868 Asserballe	Tønder 1890	31/12 1927	12/10 1959	
Jensen, Christian Peter .. Kogsmark	14/7 1878 Ballum	Tønder 1899	—	27/3 1941	
Jessen, Anders Korsgaard Toftum	6/9 1894 Rømø	Haderslev-Egernførde 1919	31/10 1961	—	Toftum
Jürgensen, Johanne Marie Karoline, gift Wind, Sofiedal	3/2 1879 Elsø	Slesvig 1901	1/8 1933	—	Hønsnap pr. Tørsbøl
Kirchhoff, Johannes Christian Martin, Tinglev	28/7 1897 Flensborg	Lybæk 1921	—	—	1927 til Holbæk Teatergyden 9, Aabenraa
Leick, Willy ..... Lydersholm	17/7 1898 Haderslev	Haderslev 1920	—	—	Lydersholm

	Født	Dim.	Pens.	Død	31/12 1962
Lorenzen, Rasmus ..... Døstrup	7/8 1859 Frøslev	Tønder 1882	30/9 1924	5/9 1931	
Maibøll, Christen Hansen Jejsing	29/5 1883 Ulkebøl	Tønder 1903	30/6 1929	4/2 1962	
Mathiesen, Christian Christoffer, Bernhard Nørrehus-Ballum	10/1 1900 Kiel	Haderslev 1919	—	maj 1960	1932 til Skodsbøl
Møller, Peter Nielsen ... Hostrup	1/5 1886 Skjødstrup ved Aarhus	Haderslev 1907	31/7 1960	—	Ryes Møllevej 29 Haderslev
Nissen, Anton ..... Lovrup	12/1 1897 Lund	Tønder 1919	—	—	Døstrup skole
Nissen, Sophie ..... Løjtved	4/3 1889	Schwerin 1916	31/8 1927	afsk. efter ansøgning	
Petersen, Alfred ..... Møgeltønder	16/10 1869 Skast	Tønder 1891	1/11 1931	2/12 1950	
Petersen, Johan Christian Roager	27/3 1888 Ø. Højst	Haderslev 1909	30/3 1953	8/3 1957	
Petersen, Niels ..... Øster Højst	9/5 1863 Alslev	Tønder 1885	31/10 1921	8/11 1929	
Petersen, Peter Andersen Vesterende, Ballum	18/1 1865 Alslev	Tønder 1886	30/9 1927	30/11 1934	
Roager, Nis ..... Egebæk-Kravlund	24/2 1863 Galsted	Tønder 1885	31/10 1931	27/6 1946	
Schmidt, Hans Chr. .... Kløjing	14/9 1889 Gorsblok	Tønder 1911	1946 udgået af fortegnelsen over kommunens lærere		1933 Arrild tyske afd.
Schmidt, Lauritz ..... Egebæk-Kravlund	8/6 1898 Bov	Tønder 1920	—	—	Bajstrup skole 1/8 1949
Schuldt, Ditlev August Heinrich, Draved	4/2 1881 Haderslev	Haderslev 1902	31/3 1934	1952	
Sørensen, Joseph ..... Møgeltønder	29/2 1876 Stenderup	Haderslev 1901	31/12 1943	8/8 1961	
Sørensen, Waldemar Magnus, Sølsted	6/9 1898 Øsby	Egernførde 1920	—	—	Abild skole 1962
Tychsen, Jacob Plätner Rens	10/9 1868 Flensborg	Tønder 1891	31/12 1933	31/12 1943	
Tønder, Arthur ..... Sønderby	28/3 1888 Ellum	Tønder 1912	30/9 1954	—	Kongsmark

Tønder amt:	Født	Dim.	Pens.	Død	31/12 1962
Landdistrikternes tyske afdelinger:					
Borst, Lorenz ..... Frederikskog	11/12 1897 Sandager	Tønder 1920	—	9/8 1926	
Callesen, Paul ..... Tinglev	14/4 1886 Gerrebæk	Tønder 1906	1/6 1946	—	Tinglev
Christiansen, Peter ..... Rudbøl	2/1 1891 Pellworm	Haderslev 1914	31/12 1946	maj 1949	afsk. med ventepenge
Dehn, Mathias ..... Ravsted	6/5 1901 Nordhusum	Nibøl 1921	31/12 1927	afsk. efter ansøgning	
Fabricius, Heinrich .... Bajstrup	31/8 1895 Korup	Tønder 1919		1946 udgået af fortegnelsen over kommunens lærere	
Hansen, Hans Jensen ... Nørre Løgum	25/10 1901 Tønder	Nibøl 1922	Haderslev tyskspr. skole 31/3 1943	1946 udgået af fortegnelsen over kommunens lærere	
Hansen, Jacob ..... Burkal	24/1 1877 Ellum	Tønder 1898		1941 afsk. efter ansøgning uden pension	
Jacobsen, Johann ..... Abild	12/2 1878 Gestrup	Haderslev 1899	30/9 1946	15/12 1946	
Jepsen, Christian Christensen, Solderup	1/3 1898	Haderslev 1920	afsk. 30/11 1926		
Korsemann, Georg Gerhard, Ravsted	27/2 1872 Nebel	Haderslev 1895	30/4 1934	20/5 1934	
Lorenzen, Margrethe Catharina, f. Børnsen St. Jyndevad	12/7 1887 Isted	Slesvig 1906	1/1 1952		Leonhardsvej 7 Tønder
Nørrelykke, Johannes Jensen, Jejsing	8/3 1891 Melsmark	Tønder 1911		1946 udgået af fortegnelsen over kommunens lærere	
Schlesinger, Willy Conrad Carl Paul Øster Højst	19/4 1901 Hamborg	Nibøl 1921		1946 udgået af fortegnelsen over kommunens lærere	
Løgumkloster flække:					
Beyer, Albert Knudsen ..	17/1 1897 Gaansager	Rensborg 1920		1946 udgået af fortegnelsen over kommunens lærere	
Kolberg, Friedrich Gustav	24/5 1896 Königsberg	Ütersen 1920		1946 udgået af fortegnelsen over kommunens lærere	
Højer flække:					
Brockmann, Hans Friedrich Wilhelm	20/10 1901 Fuhlenhagen	Nibøl 1921		1946 udgået af fortegnelsen over kommunens lærere	
Mathiesen, Rasmus Jensen	13/4 1896 Skærbæk	Egernførde 1919			1923 til Ny Carlsbergvej skole, København

	Født	Dim.	Pens.	Død	31/12 1962
Petersen, Hans Olde	8/11 1876 Tønder	Tønder 1898	afsk. 1/4 1928 u. pension		
Rhode, Louise Auguste ..	20/9 1897 Ø. Højst	Augustenborg 1918	afsk. 31/1 1943 u. pension		
Sørensen, Carl Christian	21/2 1896 St. Emmerske	Tønder 1919	—	13/5 1927	

Tønder købstad:

Danskprogede skoler:

Clausen, Elvine	14/3 1886 Svanstrup	Slesvig 1907	—	30/6 1943	Statsseminariets øvelsesskole
Lytsen, Ane Kirstine	16/3 1890 Østerby	Slesvig 1910	1/8 1957	—	1947 til Tønder kommuneskole Østergade 83, Tønder

Tysksprogede skoler:

Christensen, Lucie	22/10 1896 Rørkær	Augustenborg 1918	1/1 1952		Torvet 5 Tønder
Elholm, Christen	22/8 1891 Lysabild	Tønder 1912		1946 udgået af fortegnelsen over kommunens lærere	
Gläser, Paul Oswald Karl	29/12 1891 Tønder	Tønder 1912		1946 udgået af fortegnelsen over kommunens lærere	
Grandt, Anna Louise Margrethe, f. Böhm	16/11 1873 Charlottenburg	Altona 1892		afsk. 30/9 1933 efter ans. u. pension	
Hansen, Christian Peter .	22/10 1876 Tønder	Tønder 1897	—	19/4 1941	leder af den tyske borgerskole
Hansen, Hans Peter	24/10 1875 Bovrup	Tønder 1896	—	3/1 1943	
Jacobsen, Thomas	28/2 1892 Holt	Tønder 1914		1946 udgået af fortegnelsen over kommunens lærere	
Johansen, Dücke Wilhelm	29/4 1899 Tønder	Tønder 1920		1946 udgået af fortegnelsen over kommunens lærere	
Enemark, Peter Jørgensen	4/7 1893 Abild	Tønder 1913		1946 udgået af fortegnelsen over kommunens lærere	
Jürgensen, Oluf	14/10 1897 Gettorf	Tønder-Nibøl 1921		1946 udgået af fortegnelsen over kommunens lærere	
Kardel, Hulda Sophie Charlotte	25/10 1891 Nortorf	Augustenborg 1919		1946 udgået af fortegnelsen over kommunens lærere	
Knüppel, Gertrud	22/9 1889	Sachsen 1909	1/1 1952		Leosallé Tønder

	Født	Dim.	Pens.	Død	31/12 1962
Krogh, Alma	7/5 1879	Augusten-borg 1898	31/8 1927		
Lammers, Heinrich Peter Christoph	15/9 1876	Egernførde 1897	30/9 1941	13/7 1961	
Petersen, Thora Maria Hansine	18/2 1891 Daler	Slesvig 1910	31/7 1942	—	Emmerlevklev
Petersen, Marinus Matz .	27/9 1886 Tønder	Tønder 1908	afsk. efter ans. 31/1 1930		
Rathje, Johanne	4/4 1876	Slesvig 1905		afsk. 1/7 1925. Embedet nedlagt	

Lærere og lærerinder, der søgte tilbage til hjemstavnen i årene 1919-1921

Niels Bach, Augustenborg	fra Kiel
Maren Callesen, Rødekro	» Halstenbrock, Kreis Pinneberg
Dirk Dirks, Vojens	» Bargfeldt i Stormarn
Andreas Gjedde, Haderslev	» Altona
Mathias Chr. Hansen, Graasten	» Vesterland
Reinhold Hansen, Broager	» Gnutz/Holsten
N. P. A. Holm, Haderslev	» Kiel
Anna Iversen, Nr. Løgum	» Altona
Hans Andersen Jepsen, Aabenraa	» Hamborg
Nis Chr. Jørgensen, Sønderborg	» Kiel
Johannes Kirchhoff, Tinglev	» Cuxhaven
Christian Nissen, Aabenraa	» Neumünster
Niels William Nielsen, Haderslev	» Kiel
Thomas Petersen, Adsbøl	» Hamborg
Chr. Schacht, Skodsbøl	» Felde ved Kiel
Hans Steffen, Haderslev	» Skæggerød, Slesvig amt

Tyskuddannede lærere, der søgte ansættelse nordpå

Karl Nielsen Bock, f. 30/9 1897 i Skast Tønder 1919	København, cand. mag., dr. phil. Duborgskolen — Katedralsk., Haderslev Rektor Nakskov gymnasium 1941
Rasmus Franzen fra Løjtved	til Assens, overlærer Præstevænget 24
Peter Geil fra Aalkjær	» København, viceinspektør ved Nørre Allés skole
Jürgen Henrik Henriksen fra Hovslund	» Kalundborg, viceskoleinsp.
Johannes Kirchhoff fra Tinglev	» Holbæk Teatergyden 9, Aabenraa
Rasmus Mathiesen fra Højer	» København, overlærer Ny Carlsbergvejs skole
Lorenz S. Ravn fra Holm/Als	» Køge, til St. Heddinge skoleinspektør 1943—61 Parkvej 39, Haderslev

Kilder:

H. Jefsen Christensen: Skoleforeningens Virksomhed og Forbindelse med Udviklingen i Sønderjylland fra den 31. December 1914 til Dato i »Sønderjydsk Skoleforening 1892—1942«.

Hans Novrup: Folkeskolen i de sønderjyske landsdele 1920—1942. i »Kulturelle forhold i Sønderjylland 1920—42«.

Th. Roust: Træk af sønderjysk Skoleliv efter 1920 i »Nordslesvigs åndelige genforening med Danmark«.

J. K. Basse: Det største gode i »Danmarks Lærerforening 1874—1949«.

Folkeskolen 1918—1962.

Højskolebladet 1919—1922.

Grænsevagten 1918—1922.

De sønderjyske amtsskoledirektioners skoleprotokoller, lærerprotokoller og årsberetninger fra 1920 til 1962.

De sønderjyske købstæders årsberetninger.

Dansk Skole-stat I—IV, København 1934.